

BLICHERNOTER indeholder

Om Blichers digtdebut 1814
Generalforsamling.

Generalforsamlingsberetning
Om Blicher-noveller der har tilknytning til *Vestlig Profil*.

Eneboeren på Bolbjerg Henrik Ljungberg

Kniplerinden Dorrit Færk Møller.

Marie 1836. Erik Harbo

Lars Bardram: *Vandstøvler og Andesteg til Frokost*

Museumsformidler Anja Høegh:

Hvad skal vi med ham Blicher?

Erik Harbo: *En rytterskole i Spenstrup. på Blichers tid*

Torben Arboe: Anmeldelse af *Vestlig Profil* i Ord & Sag nr. 33

Preben Strange/Erik Harbo: *Chresten Sørensen Thomaskjær*. En Blicher-oplæser

Fotos: Erik Harbo

Tak til Jørgen Wadsholt (billeder fra Skærum Mølle)

Bestyrelsen 2014 for Blicher-Selskabet
Formand: Operasanger Erik Harbo
Næstformand: Lektor Helle Frisman
Sekretær og kasserer: Kursusleder James Lerche

Museumsformidler Anja Høegh

Museumsdirektør Tinna Møbjerg

Skuespiller Paul Hüttel

Lektor Henrik Ljungberg

Lektor Dorrit Færk Møller

Fuldmægtig Peder Porse

Lektor Thorkild Holm

Adjunkt Anders Gjesing

Antal medl.: ca. 650 (400 husstande)

Medlemsskab: Husstand 150 kr.

Udland 175 kr. Institutioner: 200 kr.

Giro-nr 409 0780 (reg. nr. 9570)

Blicher-Selskabets adresse:

Havelodden 64, 4000 Roskilde

Tlf. 46 37 39 20

mail: erik.harbo@mail.dk

Blichernoter udgives 3 gange årligt,

redigeret af Erik Harbo

www.blicherselskabet.dk

ISSN 1602-2742

Køb Vestlig Profil af den Cimbriske Halvøe kun 120 kr.

Illustreret pragtudgave

Generalforsamling i Kompagnisalen

Torsdag den 10. april 2014 kl. 19

Bogdag på Hald Lørdag 9. aug 2014

Årsfest i Teatermuseet i Hofteatret

Søndag den 5. oktober kl. 16:30

Klassikerdagen: 23. september - Årets klassiker: Gustav Wied

Åbningsarrangement på Københavns Hovedbibliotek, Krystalgade 15, kl. 17 - 19

BLICHERNOTER

MEDDELELSER FRA BLICHER-SELSKABET

Selskabet blev stiftet 11. oktober 1951

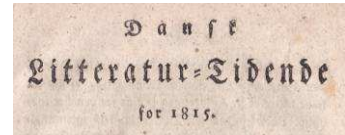
www.blicherselskabet.dk

Marts 2014

En digtdebut for 200 år siden.

navn oven på
Ossians Digte
1807-09. Efter
Blichers to

små udgivelser om jøderne i 1813 kom
Digte af Steen Steensen Blicher. Første Deel. Aarhuus 1814 og 3 år efter *Jyllandsreise i sex Døgn* udført og beskrevet af S.S. Blicher og S.S. Barbeer i Nibe.

Blichers digte anmeldtes i *Dansk Litteraturtidende* 1815. Her siges: at "Forfatteren er allerede hæderligen bekendt som *Ossians heldige Oversætter*. Den Sans for Poesi, han i Oversættelsen af den skotske Barde har lagt for Dagen, har han i disse sine Digte ydermere beviist". Selvfølgelig får den sidste cyklus med hjemvedigtet *Kjær est du Fødeland* ros: "Også Elegien veed vor Forfatter at give Følelse og Afvexling". Digtsamlingen giver anledning til den vigtige forbindelse med Ingemann. Også *Jyllandsreisen* sætter gang i en forunderlig bladpolemik. Grunden hertil er Blichers medforfatter Barberen i Nibe. En tysk barber i Nibe der hedder Sads. Barba-ficks er ikke tilfreds og svarer (han er sikkert fiktiv) og der udvikler sig en lang og morsom polemik, der rigtig sætter gang i Blichers satiriske hjernehalvdel. Det ender med en strid om Barbaresker og Barbarisser. Se Aakjær: *Blichers litterære Indsats* 1. bd. af Livstragedien.

Vi skriver 2014, 200-året for Steens debut som digter. Af Gyldendals julebog, der ankom i december med digte af Yahya Hassan, ser vi at der er skred i litteraturen. Mange vil forskræmt tage hans bog i hånden, for hvad er det for et budskab den sender?

For 200 år siden var det Blichers budskab, der trængte sig på, fordi digteren syntes, at hans digte skulle og måtte ud. Den 18-årige Hassan har det garanteret på samme måde, og hvad enten vi kan lide ånden i digtene eller ej, skal vi prise os lykkelige over, at vi lever i et land med trykkefrihed. Hassan har et stort budskab om frihed, hvad enten hans egne kan lide det eller ej.

Det var ellers en erfaren skribent, der udkom i 1814 hos overkrigskommissær A.F. Elmquist i Århus, der udgav *Aarhuus Stiftstidende* fra 1812. Han var faderens bogtrykker og blev også sønnens. Der var ikke noget at risikere, for Steen havde et godt

Årets generalforsamling afholdes den 10. april i Kompagnisalen. Se indbydelsen.

ÅRSBERETNING 2013

Vi afholdt generalforsamling den 10. april.

Nyvalgt blev Tinna Møbjerg - direktør, lic.phil leder af Midtjyllands Museum (Herning) og Line Højgaard - museumsinspektør på Blicheregnen. Line forlod museet i efteråret 2013 og i stedet tiltrådte museumsformidler Anja Høegh, ansat ved Museum Silkeborg/Blicher-egnen.

Øvrige valg blev foretaget som nævnt på indkaldelsen.

Regnskabet blev aflagt uden kommentarer.

Det efterfølgende program *En aften i Søren Kierkegaards, Steen Steensen Blichers og Mozarts tegn* indledtes med foredrag af lektor Anders Holm, Københavns Universitet. Desuden talte lektor Henrik Ljungberg og Erik Harbo om forholdet mellem Blicher og Kierkegaard og Paul Hüttel læste udvalgte pasager af Blicher og Kierkegaard.

Ved Bogdagen på Hald holdt Peder Porse foredrag for en fyldt sal og hjalp formanden med at passe standen på pladsen. Der var mange litterære selskaber og vejret var nogenlunde, men efter 14.30 druknede festen i høj grad i regn, og vi måtte pakke sammen.

Seminaret på Skærum Mølle med emnet: *Blichers noveller - Ingemanns eventyr og fortællinger* blev rigtig godt. Desværre var det meget småt med deltagelsen fra Ingemann-Selskabet, men man er

heller ikke vant til at holde seminarer. Ledere, foredragsholdere og studiekredsledere var Erik Harbo, Niels Kofoed, Bodil Sørensen, Helge Torm, Dorrit Færk Møller, Henrik Ljungberg, Kirsten Jensen Holm, James Lerche, Kristian Nielsen og Gudrun Aspel. For oplæsning stod skuespiller Paul Hüttel. Man var meget begejstret for besøget på museet i Kaj Munks præstegård.

Klassikerdagen fandt sted 24. september. Årets klassiker var Søren Kierkegaard, født for 200 år siden. Åbningsarrangementet fandt sted på Københavns Hovedbibliotek, Krystalgade 15.

Årsfest i Teatermuseet i Hofteatret søndag den 13. oktober kl. 16:30 forløb udmærket. Blot gjorde det kraftige regnvejr, at der var nogle af vore ellers trofaste medlemmer, der måtte blive hjemme. Vi var omkring 65 i alt. Aftenen tog udgangspunkt i udgivelsen *Vestlig Profil*, der blev præsenteret af formanden. Forfatteren Søren Sørensen causerede om sin hjemegn Thy, en af de egne, som Blicher besøgte.

Ved festen havde vi besøg af Elisabeth Westenholz der spillede Schubert og Mozart. Paul Hüttel læste novellen *Marie* fra 1833. Se det fyldige referat i Blichernoter for november 2013.

Fra den 24. til den 27. oktober blev *Vestlig Profil af den Cimbriske Halvø* præsenteret i Ringkøbing, Herning, Thisted og Spentrup. De forskellige museer havde støttet bogudgivelsen forinden.

Anmeldelser af *Vestlig Profil* har kunnet læses i *Blichernoter* (nov.) og i denne udgave af BN omtales anmeldelsen i *Ord og Sag* ved Torben Arboe, Århus Universitet.

rektør.

Da han blev 50 i 1881 skrev *Jyllands Folketidende* om ham og han fortalte, hvorfor han skrev digte og fortællinger ikke mindst om de fattiges liv og tænke-måde og også på jysk bondemål.

I 1884 udkom hans sange og fortællinger dels i bymål og dels i jysk bondedialekt. Senere blev mange af hans fortællinger også trykt. Nogle af hans digte kan læses i *Digte til Steen Steensen Blicher* udgivet af Johs. E. Tang Kristensen ved Blichermuseet på Herningsholms indvielse i 1980.

Når vi her også skal beskæftige os med Thomaskjær er det ikke mindst, fordi han var en betydelig mand i forbindelse med Blichermindesmærket på Himmelbjerget.

Ved et grundlovsmøde på Himmelbjerget 5. juni 1879 foreslog Thomaskjær, at man skulle rejse et minde for Blicher på bjerget. Der blev dannet en komite med mange betydelige mænd fra bl.a. Silkeborg. Thomaskjær blev formand for komiteen og indkaldte senere til et møde på Hotel Dania i Silkeborg, hvor man skulle videre med indsamlingen. Men nu rejste der sig et problem, idet folk i Vium mente, at mindesmærket skulle placeres her. Det endte med, at der var to indsamlinger i gang, foruden den der drejede sig om stenen på Lyshøj.

Men begge sten blev rejst den 11. oktober i 1882 på 100 årsdagen for Blichers fødsel. Ved denne lejlighed holdtes der mange taler også af Thomaskjær, og man sang hans jyske sang om Blicher. Om han også nåede at være tilstede i Vium vides ikke, men her sang man også en sang af ham.

Vi vil senere vende tilbage med flere

oplysninger om mindesmærker for Blicher.

Thomaskjær døde 30. september 1919. Hør Thomaskjær synge på internettet. Det er nok at skrive *Chresten Sørensen Thomaskjær lyd*, så dukker Folkemindesamlingens lydeksempler op. Litt.: Preben Strange: Virklund By og Brugsforening i 125 år
E. Harbo: Blicher og Himmelbjerget
Johs. Tang Kristensen: Digte til Steen Steensen Blicher samlede på Litteraturens mark

Hvis man ønsker at købe selskabets udgivelser kan disse ses og bestilles på hjemmesiden. Se endvidere Blichernoter for nov. 2013.
www.blicherselskabet.dk

Nyt fra Blichermuseerne:
Museum Midtjylland bygger om i 2014
Blichermuseet på Herningsholm:
Ring til museet og aftal besøg. 9626 1900
Museum Midtjylland Museumsgade 32,
7400 Herning www.museummidtjylland.dk
Museum Silkeborg-Blicheregnen
Udstillinger: 11. oktober - 10. november
Sept-nov Maj-sept. man.- fre. 11-16, lør. -
søn. 11-17. Se hjemmesiden el. ring 8720
5030 www.museumsilkeborg.dk

Blichers Mindestue i Malvinas Hus
1. april til 1. okt. lør. og søn. kl. 14-17. Fra
15. juni til 15. aug. også åbent tir. og ons. 14-
17 tlf. 8647 7047
www.purhusnet.dk/blichersmindestue

E Bindstouw i Lysgaard:
1. juli - 31. august tir - søn kl. 10-17
Adresse: E Bindstouw, Blichersvej 40, Lys-
gård, 8800 Viborg 8787 3838 (Viborg Mu-
seum). **Kontakt:** www.viborgmuseum.dk

Selskabets bøger kan købes på museerne

Tang Kristensen og Grüner Nielsen besøgte ham og optog hans sange på fonograf.

Ud af en flok på 10 måtte han tidligt ud at tjene. I skolen blev han hurtig berømt for sin gode evne til at huske melodier og tekster. Han var en læsehest og lærte sig selv det meste. Fra han var elleve år skrev han vers. 19 år gammel lærte han træskohåndværket hos sin far (vi er jo på Silkeborgegnen).

Han deltog 23 år gammel i krigen i 1864, som ambulancesoldat og senere som ordonnans. Som oppasser blev han ven med løjtnant Thorvald Julius Dideriksen, der beredvilligt lærte ham meget om at skrive vers med opbygning, form og sprog. Fra den ansøgning Chresten skrev, da han søgte om at få erindringsmedaljen i 1867, ved vi en del om hans liv.

Han levede nu som træskomand i Them sogn. Når han arbejdede havde han altid papir og blyant parat. Han fik nogle af sine digte optaget i dag- og ugeblade. Da han var 29 år læste han Blichers *E Bindstouw* og opdagede, at han tænkte i dette sprog. Så nu skrev han vers på dialekt til bl.a. Silkeborg Avis.

Han flyttede til Virklund og blev gift i 1874. Chresten var nu træskomand og frugtavler på den ejendom han byggede og kaldte Kathrinelund efter hustruen. Han var i disse år også opvarter på en kro i Silkeborg om lørdagen, når der var marked, måske noget der fik ham til at gå ind i afholdsbevægelsen og blive agitator omkring 1884. Han drog ofte ud og læste op og sang ikke mindst egne digte, men også Blichers. Han havde tidligere erhvervet sig navnet Thomaskjær i 1865

ved at købe det, og kaldte sig nu ved dette navn.

Der kom bud fra København. Han søgte samtidig oplysninger om at få udgivet en bog med sine digte. Han optrådte i Studenterforeningen, og det blev en stor succes for den jyske træskomand.

Det skulle have været Herman Bang, der engagerede ham til denne optræden.

Bang var nervøs, da det var første gang en bonde skulle optræde i den store sal. Han spurgte Thomaskjær, om han ikke var nervøs, men denne svarede: "Næh, hva sku a vær rej få". Bang så, at han ikke havde nogen bog i hånden og spurgte: "Men mand, hvor har De Deres bog?". Chresten svarede: "Hie hå aen" og pegede på sin pande.

Han slog sig nu sammen med skuespilleren Helsengreen og de optrådte sammen i Casino, hvor Helsengreen var di-

Vestkystnoveller

Ideen med i dette nummer af *Blichernoter* at skrive om *Eneboeren paa Bolbjerg*, *Kniplerinden* og *Marie* udspringer af selskabets udgivelse af *Vestlig Profil af den Cimbriske Halvø* i oktober 2013.

Her nåede Blicher gennem de vestjyske egne, der har givet ham inspiration til en række noveller.

Døden under Bulbjerg
Marie ill. Carl Thomsen

HAVET, STORMEN, KVIN- DERNE OG ENEBOERENS SJÆLSKAMP

Henrik Ljungberg

Blicher har været på Bulbjerg, det vidner "Vestlig Profil" om – og han har taget læseren med så denne får alle sanser aktiveret: Denne særlige lokalitet ses som en slagmark mellem hav og strand, et angreb på bolværket Bulbjerg:

"Kom her ikke, naar de rasende Bølger løbe Storm; du hører kun et Brechebatteries bedøvende Torden. Du ser kun Rø-

gen af de uophørlige Salver."

Men Skarreklit står der, jomfrueligt uberørt, kun kysset af bølgerne, som også omfavner hendes sider og "overfraader" hendes lysende hoved. Hvem er hun, og hvordan kom hun her?

"Vandrer! Hold inde med Spørgsmåle! Klippen kaster Dig dem tilbage i hendende Gjenlyd."

Havet og stormen bortførte som bekendt "Jomfruen" i 1978, men vi har stadig Blichers sanselige beskrivelse, som i

en vis forstand er foregrebet i Blichers eftertankevækkende novelle ”Eneboeren paa Bolbjerg” fra 1834.

Novellen består af fire dele der virker sært adskilte, men som den søgende læser godt kan konstruere en sammenhæng i.

Første del er kort fortalt en beskrivelse af forskellen mellem landskaberne i den vestlige og østlige del af ”halvøen”, samt en erklæring fra fortælleren om at han foretrækker gotisk bygningskunst frem for græsk – Shakespeare for fransk tragedie.

Så følger en ”gotisk” fortælling om en natlig dåb af et ”uægte” barn hvis lig findes i en lille sort kasse under en af bænkene bagest i kirken.

Tredje del består af en foregivet autentisk beretning om en eneboer som levede sit halve liv på Bolbjerg, og som døde ensom og blev fundet med en opslået salmebog på brystet.

Fjerde del er hans efterladte dagbog – dvs en dagbog i traditionel forstand er det ikke, men optegnelserne overdrages læseren, os, og så må vi selv skabe sammenhængen.

Det er interessant at vide at Søren Kierkegaard har læst ”Eneboeren paa Bolbjerg” før han begyndte sit skelsættende forfatterskab i 1840’erne. Så læs selv!

ST. ST. BLICHER: KNIPLERINDEN 1842

Dorrit Færk Møller

Novellen *Kniplerinden* af St. St. Blicher, 1842, har sjovt nok mere information om Tønderegnet, end hvad man finder i den biografiske *Vestlig Profil af den Cimbriske Halvø*. Og lad det være sagt med det samme: *Kniplerinden* er ikke en af Bli-

chers store noveller. På overfladen er den både kulørt og trivial.

Litteraturkritikeren P.L. Møller, som var en af de få toneangivende kritikere, der skrev rosende om Blichers sene noveller, havde da også sine forbehold, da han omtalte novellerne *Rødstenen paa Fuur*, *Ravnen* og *Kniplerinden*: ’(...) dog mærker man unægtelig i de tre sidstnævnte Fortællinger, især af en vis Vidtløftighed i Foredraget, at Digteren er blevet ældre.’ (Knud Sørensen, s. 271).

At *Kniplerinden* er værd at læse alligevel skyldes, vil jeg mene, helt andre faktorer, end dem der bærer handlingen. Men mere om dette senere. Her kommer først lidt om handlingen, uden at afsløre for meget for hin læser, der endnu har den til gode.

En fortæller besøger i 1826 en ven, som videregiver en hændelse, der ligger ca. ti år tidligere. De to har ikke set hinanden i den mellemliggende periode. Vennen, som er velhavende, beretter om en rejse til Tønder i 1815, og hvad der i den forbindelse hændte. Til historien hører et eksotisk dobbeltgængermotiv (muligvis inspireret af Ingemann?), et afslørende portrætmaleri (inspireret af Ingemann?), den franske revolution, to adelige søstre, to ædelmodige brødre, tilhørende den rige borgerstand, en flygtet (adelsmand) fra Frankrig og ikke mindst en smuk, tarveligt klædt, ung, dydig og dannet kniplerinde, der arbejdsomt tjener til modernens og egen overlevelse, da hun en dag får uventet besøg. Det meste af novellen lægges i munden på den besøgende ven samt den unge kniplerinde, og der fortælles i et dramatisk medsyn, som handlingen skrider frem.

Der indførtes skolepligt for alle distrikts børn fra femårsalderen. De blev undervist gratis i kristen børnelærdom og læsning, men måtte betale for undervisning i skrivning og regning.

Udgifterne til skolerne blev taget fra kirketienden.

Set fra nutiden var det en meget stor reform. At man til gengæld havde store problemer med at finde lærere til at undervise, er noget andet. Et emne som Blicher som tilsynsførende måtte tage sig af også for de øvrige skoler i sognene.

Kilde: Gervid Hansen og Wikipedia m.m.

ANMELDELSE AF VESTLIG PROFIL I ORD & SAG

Her skal lyde en tak til Torben Arboe, Peter Skautrup centret for jysk Dialektforskning, for hans meget fine og meget grundige anmeldelse af *Vestlig Profil*.

Her indsætter vi blot et lille stykke, men henviser til centrets hjemmeside. Så vil internettet venligt lukke op for anmeldelsen.

Hvis man vil gøre det mere enkelt kan man blot skrive Ord og Sag 33. Find indholdsregisteret og tryk på Ord og Sag 33 så kommer der en PDFfil frem.

Man kan gratis få udleveret *Ord & Sag* nr. 33 på adressen Jens Chr. Skous Vej 4, bygn. 1483, 6. etage, 8000 Århus C.

Her indsætter vi slutningen af Arboes anm.

SAMMENFATNING.

Vestlig Profil af den Cimbriske Halvø giver ikke blot en omtale af en række ka-

rakteristiske lokaliteter på den lange Nordsø-/Vesterhavs-kyststrækning fra Hamborg til Skagen, men også et indblik i historiske begivenheder, folkløse dialekter, tidens politiske strømninger mv. Det hele præsenteres med en friskhed (en ’vakker humor’), som om man oplever de enkelte steder og personer sammen med Blicher; de anvendte litterære teknikker hjælper med til at sikre, at læseren kan følge hans mange inciterende tanke-spring i tid og rum. En virkelighed i den grad ’set gennem et temperament’, at bogen fortsat vil være interessant for mange læsere.

CHRESTEN SØRENSEN THOMASKJÆR.

Erik Harbo

Hvem læste Blicher op i gamle dage! Ja det har da både mi bestefar og mi far gjort – (årgang 1856 og årgang 1892 og begge lærere og foredragsholdere det meste af livet), men det er ikke dem, vi skal tale om her.

Et af vores aktive medlemmer pens. postmester Preben Strange i Virklund har skrevet en stor bog i anledning af Virklund Brugsforenings 125-års jubilæum i 2013 og det er også blevet til en bog om sognet og byens indbyggere. I denne fornemt illustrerede lokalhistorie finder vi en beretning om en mand, der hed Chresten Sørensen og som blev født i 1841 i Ry sogn. På god blichersk vis blev han hjemmedøbt allerede dagen efter og hans Gudmor berømmede ham allerede ved dåben for hans stemme for han skreg under dåben. Han blev en stor sanger med en blød og lys stemme, så god at Evald

EN RYTTERSKOLE I SPENTRUP PÅ BLICHERS TID

Erik Harbo

I årsskriftet fra Purhus Lokalkrav er der en artikel om rytterskolen i Spentrup.

Den er skrevet af Gervig Hansen fra bestyrelsen. I begyndelsen af artiklen gøres der rede for omlægningen af Rytterdistrikterne til 12 enheder og dermed for etablering af rytterskolerne i Danmark, 240 i alt, fra 1721-1727. Spentrup RSK blev bygget i 1721 som en af de 10 skoler, der blev oprettet i Dronningborg Rytterdistrikt. Den blev senere ombygget og forlænget i begge ender og i 1815 blev der i tilknytning til skolen opført en staldbygning, hvoraf noget blev inddraget i skolebygningen i 1830, altså mens Blicher var præst i Spentrup. Så sent som i 1959 indrettede man to klasseværelser i staldbygningen og skolen fungerede indtil 1969 indtil den nybyggede *Blicherskolen* blev fællesskole for Spentrup og Gassum. Bygningen brugtes altså i 248 år, hvilket er en rekord. Eftertiden kan så vurdere om det er noget at rose sig af. Man havde gentagne gange udskudt bygningen af en ny skole. Den samme situation som mange andre danske skoler oplevede (pga. 2. Verdenskrig) indtil det store byggeboom efter 1955 satte gang i centralskolebyggeriet i Danmark.

Bygningerne bruges stadig i dag, men nu til private formål.

Gervig Hansen nævner selvfølgelig degnen Thomas Vandborg, Blichers ven gennem mere end 20 år, der var lærer fra 1827-1857.

Der blev efterhånden trængsel i de små lokaler. Gervig Hansen oplyser, at der i

1879 var 39 elever i yngste klasse og 50 i ældste. Indtil 1890 var der kun en lærer. I 1890 byggede man en ”Pogeskole” ved siden af. Fra 95 delte man skolen op i fire klasser og man havde 103 elever, der blev undervist hver anden dag af to!!! lærere. Kort før Blichers tid i 1814 hvor den almindelige skolereform indførtes, var der ifølge protokollen 2 klasser med henholdsvis 15 og 24 elever.

Der gøres i artiklen grundigt rede for rytterskolereformen.

Her skal vi blot mindes de kongelige latinske ord af Frederik 4., på den sandsten der var indsat over døren til skolen. Den har Blicher hver dag kunnet læse og sikkert oversat for både degnen og børnene. Indskriften med kongens monogram indledes således (her i dansk oversættelse): ”Denne skole tillige med 240 lignende har VI FREDERIK DEN FJERDE i året 1721 opført i de distrikter, som af mig er oprettet til altid at underholde 12 rytterskadroner.

Nedenunder stod der på dansk:

”Halvtredsindstyve Aar, GUD har DU mig opholdet.

At Sygdom Kriig og Pest mig intet ondt har voldet.

Thi Yder jeg min Tack, og breder ud DIT Navn.

Og bygger Skoler op, de fattige til Gavn.

GUD lad i dette Værck DIN Naades fylde kende!

Lad denne min Fundatz bestaa til Verdens Ende!

Lad altid på min Stool, een findes af min Ætt

Som mener DIG MIN GUD! og DISSE SKOLER Rætt.”

Mht. fortællekonstruktionen, fremmedhedsmotivet og autenticitetsgrebet ligner novellen det, vi kender, når Blicher er bedst. Dertil henter den jo også elementer fra både *Skytten paa Aunsbjerg* og *Hosekræmmeren*. Men karaktertegningen er temmelig triviell. F.eks. hører vi om kniplerinden, at ’Aldrig have saa mange Fuldkommeheder været forenede i én kvindelig Skabning: regelret Skjønhed, fortryllende Ynde, dyb og reen Følelse, poetisk Sands, og uforstyrrelig Takt for Alt hvad er ædelt i Ord, Tanke og Gjerning.’ (285). Dertil kommer, at handlingen udgøres af ædle (og rige) mennesker, der lykkes i kærlighed, efter de forudsigelige forviklinger er redt ud. I den henseende er der ikke synderlig forskel mellem Barbara Cartland og Blicher.

Men ind imellem dukker der passager op, som slet ikke harmonerer med trivien. Da hovedpersonen bliver ansat som lærerinde for nogle børn kommer følgende psykologiske overvejelse: ’Børn have – jeg turde kalde det en sjette Sands, der, ved første Syn af en Ubekjendt, tiltrækker eller frastøder dem. Hvem de give et saadant godt Skudsmaal, trænger ikke til noget andet. Denne Sands holder sig næppe Børneaaarene ud; den sløves før nogen af de andre Fem. De ere kun saare faa, som bevare den under Livets Skolegang, hvor Forstillensens Indbyrdes Underviisning bliver én af de vigtigste Discipliner.’ (282). Et andet sted gengiver Blicher med impressionistisk elegance et flygtigt øjeblik, med følgende beskrivelse. ’Da jeg traadte ind, foer hun, med et næppe hørligt ”Ak!” op fra sin Haandgjerning; en let Rødme fløi, som i Blæst Skyggen af en

Sky over Sneemarken, over hendes Lileansigt, og forsvandt i samme Øieblik.’ (276).

Andre emner, der bestemt ikke harmonerer med en trivnovelle, trænger sig også på. I 1838 er Blicher som bekendt på rejse, som det fremgår af *Vestlig Profil af den Cimbriske Halvøe fra Hamborg til Skagen*. Han er interesseret i samfunds- og kulturforhold. Og han er politisk interesseret. I sine dagbogsoptegnelser skriver han meget lidt om Tønder og Møgeltønder (se *Vestlig Profil* s. 24-25). Faktisk hører vi kun: ’Kniplinger og Guldhorn – Spindelvæve og Malm. – Jeg kan ikke lide Tønder, bare for disse Spindelvæves Skyld’ (*Vestlig Profil*., s. 24). Grunden kommer her:

’Jeg lider overhovedet ingen Syssel, der udelukker andre, vorder til Enebestilling, Fabrikarbejde eller Manufacturværk. Ensformighed i Bestilling og Leveviis sløver stedse Sjælen, om ikke altid Lege- met; gjør Mennesket til Maskine. I de store Fabriker, i Silke-Fængslerne, i Bomulds-Tugthusene, i Cambridge-Forbedringshusene sælger Menneskene sig selv til Slaver, sig selv og sine Børn i mange Led. (...). Men Kniplingskvinden, hvad gjør hun? Hun udstrækker sin Haand til Fileernaalen, og til den alene, og legemlig Svaghed (...). Hun ’leer ikke ad Fremtiden’ (...). Det er Kniplingskræmmeren, hun beriger; det er Ham, hvis Silkeorm hun er, der bryder sig kun lidt om Sommerfuglen, naar han faaer dens Spind. – Og derfor maae tusinde Sommerfugle sidde i evigt Fangenskab, paa det at Andre i Friheden kunne beklistre sig med Spindelvæve, i hvilke det stundom hænder, at Husbonden bliver

hængende, udsuget som en Flue.’ (*Vestlig Profil*, s. 24-25).

Beskrivelsen er mesterlig. Blicher er harmdirrende over de forhold, kniplerinderne arbejdede under, og han har masser af vrede i sig stadig, da han skriver *Kniplerinden* fire år efter sin rejse fra Hamborg til Skagen. Over en halv side tildeles den kvindelige hovedperson i *Kniplerinden* til sin beskrivelse af de rædsomme arbejdsforhold, hun er underlagt. Beskrivelsen lader intet tilbage i forhold til den netop citerede fra *Vestlig Profil*. Heller ikke hvad angår sproglig finesse. Dertil kommer, at Blicher også får luftet sin holdning til den franske revolution, og endelig sit syn på Guldhornenes kulturelle betydning. I *Vestlig Profil* identificerer Blicher sig helt og holdent med Oehlenschlägers store programdigt, *Guldhornene* (1803), og dette skinner tydeligt igennem i *Kniplerinden*: guldhornene omtales som ’mythiskdunkle’, og med ord som: ’de der i nyere Tid gave en evig forbandet Tyv herostratisk Ry.’ (*Kniplerinden*, s. 276).

Alt i alt må man sige, at *Kniplerinden* er meget ujævn, men bestemt ikke uinteressant. Dens tema er afsluttet, når sidste side er læst. Sådan er det ikke med de store noveller, og derfor er de netop store. Men fordi Blicher var interesseret i lokalstof og i samfundsforhold, så får man uventede gaver, der glimter under trivnovellens overflade.

Litteraturliste:

Knud Sørensen: St. St. Blicher. En illustreret biografi. 1984.
St. St. Blicher. Udvalgte Værker. Udgivet af Blicher-Selskabet. 1982, bd. 2. *Kniplerinden*.
Steen Steensen Blicher: *Vestlig Profil* af den Cimbriske Halvø fra Hamborg til Skagen. Udgivet af Blicher-Selskabet og Gyldendal, 2013.

ST. ST. BLICHER: MARIE

En vestjysk hosekræmmerfortælling

Erik Harbo

Novellen kunne være en ganske enkel historie, hvor helten til sidst befrier heltinden ved at indgå ægteskab med hende. Men denne romanbladsagtige ”skriven” er ikke Blicher.

På ægte blichersk vis bliver det i stedet til en lang indviklet historie, som langsomt rulles op for os.

Jeg har i min bog *Frøkenen fra Hald* skrevet et kapitel om *Blicher og kærligheden*, i bogen kaldt *Eneste Barn i litteraturen*. (s. 216) Jeg har her skildret Blichers heltinder fra Sophie i *En Landsbydegns Dagbog* til Charlotte i *Eneste Barn*. Heltinder, der har egenskaber, som gør at vi kan betegne dem som eksempler på kvindelig frigørelse og oprør.

Modsætningen finder vi i Cecil i *Hosekræmmeren* og Marie i novellen af samme navn. – Tilsyneladende tragediener, der går deres skæbne i møde og ender i sindssygen. Men så enkelt er det ikke. – I virkeligheden ulmer der et stort oprør i Cecil og i Marie og de forstår at sige nej, – men man kan sige, at de mangler det held, som ellers gør, at pigernes omgivelser og helten tager sig af dem og bringer dem frelst i havn. I stedet for synker de ned i sindssygen, medens de endnu er unge, og så er der hos Blichers ikke nogen vej tilbage.

Novellen *Himmelbjerget* udkom i 1833, som eneste nyskrevne novelle i første bd. i den 5-bindsudgave som boghandler Steen i København iværksatte i årene 1833-36.

Denne interesse fra boghandleren og de

HVAD SKAL VI MED HAM BLICHER?

Museumsformidler Anja Høegh

Projektet er udarbejdet af museumsinspektør Line Højgaard og museumsformidler Anja Høegh på museum Silkeborg / Blicheregnet. Målgruppen er folkeskolens udskolingsklasser 7-9 kl. og ungdomsuddannelserne på baggrund af Blichers kanonstatus.

Projektet som startede med ovenstående overskrift blev i 2013 til hjemmesiden www.blicher-nu.dk. Vi har i projektet, med støtte fra Kulturstyrelsen, sigtet på gennem opgaver, artikler og links etc. at åbne Blicher, hans tekster, hans tid og hans livsvilkår for unge mennesker af i dag. Vi vil vise dem, at selv om der er mere end hundrede år mellem dem og fortidens penneførere, så har de meget til fælles – vi har for øje at understrege kanonforfatterens relevans for den yngre generation.

Projektets helt konkrete mål var også at skabe en ny platform, hvorfra museet i et kontinuert samarbejde med målgruppen og deres lærere, fortsat kan udvikle museets undervisning og faglige arbejde med St. St. Blicher og samtidig at knytte tættere bånd til ungdomsuddannelserne. Museet er derfor også en del af den forening, der hedder *Interface*, som netop går ud på at styrke samarbejdet mellem museer og ungdomsuddannelserne.

Vi valgte at udvikle en hjemmeside, som den bevægelige platform vi formidler fra. Det skal dog understreges, at vi altid synes et besøg på museet er et vigtigt led i formidlingen af Blicher, men

det er jo ikke alle der er lige i nærheden af Blicheregnet. Vi vil med denne hjemmeside også gerne nedbryde geografien, så vi håber også i fremtiden på samarbejde med f.eks. gymnasier på Fyn eller Sjælland.

Hjemmesiden vil forandre sig over tid og udvikle sig i forhold til det fundament af samarbejde som dette projekt har skabt. Projektet er således første led eller startskuddet til et samarbejde, som vi fra museets side ønsker at udbygge og styrke fremadrettet.

Det helt centrale element og omdrejningspunkt for hjemmesiden er St. St. Blicher: Blichers alsidighed som forfatter, landøkonom og præst; hans rolle som oplysningsmand lokalt og nationalt – en rolle han delte med og videreførte efter sin far, Niels Blicher. Anskuer man Blicher ud fra disse vinkler er det oplagt at arbejde med hans litterære produktion i faget dansk på ungdomsuddannelserne, men lige så relevant at inddrage ham i historiefaget. For udskolingsklasserne i folkeskolen er dette ligeledes relevant.

Hjemmesiden er blevet til gennem de forskellige samarbejder vi har haft med Viborg Gymnasium, Viborg Katedralskole og Silkeborg Gymnasium og det har været spændende at få de forskellige input fra såvel lærere som elever. Senere hen fik vi Hanne Sangill (cand. mag) i praktik på museet, og hun har været med til at levere tekster bl.a. pga. sit speciale i Blicher. Dette speciale kan også downloades på hjemmesiden. Vi har desuden i tilknytning til hjemmesiden lavet en facebook profil: Blicher NU.

Der er ingen happy end her, – skæbnen går sin gang.

Når vi tager 5. bd. fra år 1836 i hånden står vi med et værk, der inspirerede og foragede på samme tid.

Lige som Cecil af Blicher betragtes som en ikke helt almindelig bondepige, – er Marie en fremmed. Og fremmede skal kanøfles – et emne, der senere blev centralt hos Andersen, ligesom det altid var centralt for Blicher.

Litteraturens veje kan være uransagelige, men der er altid en tråd.

VANDSTØVLER OG ANDESTEG TIL FROKOST

Lektor Lars Bardrum

Blichers referencer til andre forfatter-skaber kan let volde hovedbrud hos den moderne læser. Et kendt eksempel findes i ”Ak! hvor forandret!” (1828). I afsnittet ”Andejagten” gør Peer Spillemand sig overvejelser om, hvilken stil der er ”Æmnet værdig”. Ingen forbillede ligger lige for: ”Tilmed saae jeg mig forgjæves om efter Forgjængere paa denne sumpige Vej. Rigtignok har een af vore Digtere engang spiist Andesteeg – det er endnu uafgjort, om det har været tamme eller vilde Ænder; jeg antager det sidste – til sin Frokost, samt gaaet med Vandstøvler; men det er Alt sammen endnu ingen Andejagt.”

Senere udgivere af ”Ak! hvor forandret!” har forgæves forsøgt at identificere denne ”Digter”, som desværre ikke er i stand til at inspirere Peer Spillemand. – Især Poul M. Møller har været nævnt.

En del af Blichers samtidige læsere har dog sikkert husket ”En Reise fortalt i Breve til mit Hiem”, som var udkommet i 1817. Forfatteren var ingen ringere end Oehlenschläger. I ”Første Deel” hedder det s.7, l. 4ff.: ”Jeg har laant et Par Vandstøvler, og tradskede i dag med Kammerherren omkring i hans store Hauge og Skov”. Og s.9, l.24 – s.10, l.1ff.: ”Vi fik Kalkunsteg og afbrændt Rødviin; og – hvad der var det forunderligste – om Morgen Kl. sex, da Fr* og jeg havde drukket Kaffe, og B* Chocolate, blev der serveret med stegte Ænder. I Førstningen troede jeg det var reent umueligt og aldeles mod Naturen, at spise Andesteg Kl. sex om Morgen; men da jeg havde probert med et lille Stykke, saae jeg, det gik meget godt an. Saaledes lærer man på en rejse at udvikle de Kræfter og Evner, der ellers endnu slumre.” – At ”Frokost” her har den oprindeligt betydning ”dagens første måltid” og ikke den nutidige ”et (koldt) måltid midt på dagen” er indlysende.

Ikke belæsthed, internet eller filologisk omhu og snilde, men en ren tilfældighed muliggjorde denne identifikation af ”Digteren”. På vej til Oehlenschlägers skildring af en opførelse af ”Don Juan” i Hamburg på side 18ff., måtte jeg nu engang tage turen over Lolland på side 7 og side 9f. – Oehlenschläger blev i øvrigt ikke skuffet i Hamburg, og Blicher vil have tilsluttet sig Oehlenschlägers karakteristik: ”Mozarts Don Juan; dette Me-sterværk af det eminenteste Genie”. – At Don Juan-skikkelsen kommer til kort ved mødet med Elise i ”Sildig Opvaagnen”, er en helt anden historie.

mange nye læsere genfødte Blicher som novelleforfatter efter pausen fra *Nordlysets* nedlæggelse i 1829, og han fortsætter livet ud med at skrive mere end 50 noveller. Denne flid er stadig noget af en hemmelighed for mange idet man helst holder sig til novellerne fra *Nordlyset* 1827-29 og betragter Blicher som mere eller mindre udskrevet efter 1830. Dette var ganske anderledes i Blichers egen tid, hvor han jo netop først optræder som den mere og mere kendte forfatter fra 1833 og fremad. Med *Marie* er vi i 1836 nået til femte og sidste bind i serien, og vi må sige at forfatterskabet brillerer.

Forfatteren, den rejsende, er en person, der ligner fortælleren i *Hosekræmmeren*. Alle ingredienser fra 1829 er der med naturskildringerne, landskabets stovte persongalleri, kærlighedsdramaet og endelig den psykologiske skildring af sindssygen, der griber hovedpersonen. Ligesom Cecil udsynger hun sin tragiske skæbne i en enkelt sang. Ingen af dem dør, men fortsætter blot deres vej mod sindets for-mørkelse.

Blicher begynder med en skildring af den landstrimmel, han agter at besøge. Forklaring er nemlig nødvendig for hans læsere; han er ikke længere på den jyske hede, som alle forbinder ham med. – Nej, det er noget nyt! – Men allerede med 2. afsnit er vi på forfatterens kendte veje med skildringen af landskabet, netop som i *Hosekræmmerens* ”Stundom...”

Også her forstyrres forfatteren, dog ikke af et hus i horisonten, men af en flok fiskere, ”Havgasser”, på vej mod stranden med deres redskaber, og inden vi får set os om, er båden sat i vandet med en rask sang ”Jeg hejser og du haler, hurra hurra hurra. Jeg drikker, du betaler, hurra hurra

hurra”.

Altså idel glæde – og den nysgerrige rejsende er hurtigt i samtale med den olding, der står tilbage på stranden (han får samme fortællerrolle som *Hosekræmmeren*). De følges tilbage til huset, og den rejsende, der er vant til at lade sig opvarte af sin hjemegns bønder på de daglige ture beværtet og får også nattely. Om morgenen tidligt oplever vi bådens dramatiske tilbagekomst under en voksende storm, (ingen kan som Blicher skildre en daglig begivenhed som et helt drama). Men alt ender ikke lykkeligt, for stormen bringer en stranding med sig, – og nu får vi et helt nyt drama beskrevet i alle detaljer – det drama, der bringer en lille pige med sig som en erstatning for det barn, der for nylig er dødt.

Nu er vel målet fuldt af lykke. Nej, – som i *Hosekræmmeren* må digteren tilbage nu tredive år senere i modsætning til de seks i *Hosekræmmeren* og ak, hvor forandret er ikke situationen.

Her vil jeg stoppe skildringen af handlingsgangen for ikke at afsløre for meget for den, der endnu ikke har læst historien. Der kan ske meget på 30 år, og det benytter forfatteren sig af. Ikke noget med en tør konstatering af kendsgerningerne. Vi får hele redegørelsen, på en måde som ingen anden forfatter i datiden kunne skrive.

I en sådan novelle fandt den unge Kierkegaard, de garvede kritikere Molbeck og Madvig den geniale digter Blicher.

Også H.C. Andersen fandt i dette værk inspiration til *En Historie fra Klitterne* (1860) og til Ringkøbingbeskrivelserne i romanen *OT*. Men det vil jeg skrive om en anden gang. **Fortsætter s. 10**

Billeder fra året 2013

Generalforsamling 10. april 2013, foredrag ved Anders Holm og Henrik Ljungberg

Seminar på Skærum Mølle i samarbejde med B.S. Ingemann-Selskabet i september måned. Med besøg i Vedersø. Kaj Munks grav på Vedersø kirkegård

Erik Harbo skriver fra en privat sommerudflugt i Blichers fodspor 2013

Riden er fåtallig i Danmark, men er en almindelig vintergæst fra ynglepladserne i Nordatlanten. Riden yngler kun enkelte steder i Danmark som ved **Bulbjerg**, på molerne i Hirtshals havn og ved på Læsø (Wikipedia)

På samme tur opsøgte vi Malvina Steensdatter Blichers grav på Hammer kirkegård i nærheden af Ålborg. Hun levede med sin mand efter Blichers død i Sulsted og døde her 56 år gammel 23. december 1874 og blev begravet på kirkegården. Det er dog ikke noget, der nævnes på kirkens hjemmeside, og det er måske også ligegyldigt for andre end dem der holder af Blicher. Blicher betroede hende sin digterharpe. Hun er omtalt i *Svanesangen* trykt 1839, skrevet mens Blicher lå syg, og troede han skulle dø. Han siger: "Tag, Malvina! Harpen hun* mig gav! Rør den, Datter! På din Faders Grav! Tag i Arv min bedste Glæde her! Bedre vente den Forløjste der."

Store ord fra en stor digter, der giver afkald på *poesien, hans første elskede; men Malvina formåede ikke at løfte arven. Hendes sidste tid her i Sulsted var bestemt ikke en dans på roser.

